



BO‘LAJAK O‘QITUVCHI SHAXSINI RIVOJLANTIRISHDA KASBIY REFLEKSIYANING O‘RNI

Rahimova Gavhar – Denov tadbirkorlik va pedagogika insituti 2-kurs magistranti

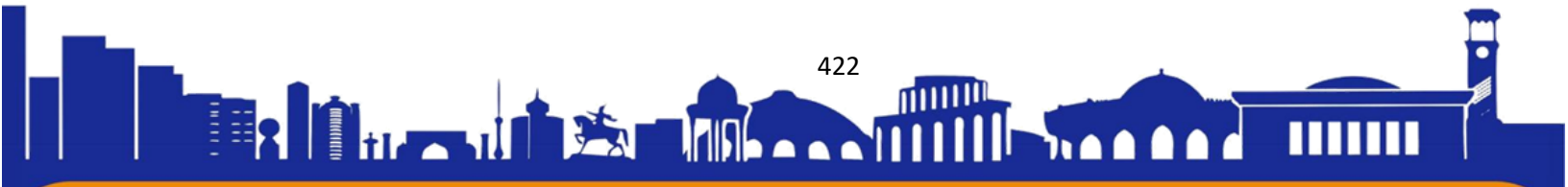
Annotatsiya: Maqolada bo‘lajak boshlang‘ich ta‘lim fani o‘qituvchisining o‘z kasbiy faoliyatini samarali amalga oshirishi uchun shaxsiy sifatlar talqini yoritilgan. Shuningdek, bo‘lajak o‘qituvchining kasbiy tayyorgarligi jarayonida kasbiy-pedagogik ijodkorlik kompetentligini rivojlantirishning shartlari hamda ijodkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirishning reproduktiv, produktiv, qisman izlanuvchan va kreativ darajalarda ijodkorlik ko‘nikmalarini shakllantirish masalalari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: pedagogik ijodkorlik, kompetensiya, pedagogik va psixologik shartlar, didaktik bosqichlar, texnik fikr yuritish, o‘z kuchiga ishonish, o‘z kasb mahoratini tinmay oshirib borish, jarayonlarni emotsional-qat‘iylik bilan boshqara bilish, ko‘nikmalar va malakalar

Kirish. Ta‘lim jarayonini loyihalash bugunning davr talabi. Bunda pedagogning kasbiy faoliyati sifatida bo‘lajak boshlang‘ich ta‘lim fani o‘qituvchilari tomonidan ularning kasbiy-pedagogik tayyorgarlik jarayonida o‘zlashtirilishi mumkin. Kasbiy-pedagogik ijodkorlik kompetentligini amalga oshirish uchun, psixologik-pedagogik shart-sharoitlar yaratilishi lozim.

Kasbiy-pedagogik ijodkorlik faoliyati pedagogik shart-sharoitlar yaratishni tasniflash negizida shaxs faoliyatining tarkibiy komponentlari: bilish, ijodiy, kommunikativ, badiiy faoliyatlar yotishi mumkin. Shunga ko‘ra, besh xil psixologik holatni ajratish mumkin:

1. Pedagogik faoliyatning o‘ziga xos uslubini va kasbiy-pedagogik ijodkorlikni rivojlantirish jarayonini loyihalashning mohiyatini, tamoyillarini va jarayonlarini bilish.
2. Kasbiy pedagogik faoliyatga hissiy va qadriyatli munosabat, oliy ta‘lim muassasalarida o‘quv jarayonini samarali tashkil etish zarurligiga ishonch hosil qilish.
3. Oliy ta‘lim muassasalarida o‘quv jarayonini kasbiy-pedagogik ijodkorlikni rivojlantirishga qaratilgan kreativ darajada amalga oshirish qobiliyati.
4. Jamoaviy faoliyat jarayonida boshqa odamlar bilan o‘zaro kommunikativ kompetensiyaga yo‘naltirilgan aloqalarni yo‘lga qo‘yish.





5. Kasbiy-pedagogik ijodkorlikni rivojlantirishga yo‘naltirilgan ta‘lim jarayoni loyihasini mantiqiy va uyg‘unlashtirishga bo‘lgan ehtiyoj va qobiliyat.

Bo‘lajak boshlang‘ich ta‘lim fani o‘qituvchilari kasbiy-pedagogik ijodkorliklarini rivojlantirishning birinchi sharti boshqa oliy ta‘lim muassasalari singari pedagogik yo‘nalishdagi ta‘lim tizimida ham ilg‘or, innovatsion va yetakchi bo‘lgan bilim olish texnologiyalarini yaratish jarayoni bilan bog‘liq.

Talabalarning bilim olishida kasbiy-pedagogik ijodkorlikni rivojlantirish jarayonini takomillashtirish shartli ravishda ikki yo‘nalishga ajratiladi.

Birinchi yo‘nalish tashqi omillar va ta‘sirlarga qaratilgan.

Bo‘lajak boshlang‘ich ta‘lim fani o‘qituvchisining kasbiy-pedagogik ijodkorlik faoliyati mazmuni, uni tashkil etish tamoyillari, bosqichlari, tarkibiy qismlari, o‘quv jarayoni loyihalash darajalari haqida bilimlarni ishlab chiqish, o‘quvchilarning oliy ta‘lim muassasalarida kasbiy mustaqil faoliyatlarini boshqarish uchun axborot bazasini shakllantirishidir.

Kasbiy-pedagogik ijodkorlik kompetensiyasini rivojlantirishning **ikkinchi yo‘nalishi** talabaning shaxsiga yo‘naltirilgan.

Bu reflektiv faoliyat: ularning shaxsiy xususiyatlarini o‘rganish, pedagogik ijodiy faoliyatning individual uslubini ongli shakllantirish, shuningdek, oliy ta‘lim muassasalarida o‘quv jarayonini shakllantirishning individual uslubi hisoblanadi.

Bo‘lajak boshlang‘ich ta‘lim fani o‘qituvchilarining kasbiy-pedagogik ijodkorliklarini rivojlantirishning **ikkinchi sharti** – pedagogik qadriyatlar tizimini shakllantirish bilan bog‘liq loyihalash faoliyatidir.

Kasbiy-pedagogik ijodkorliklarini rivojlantirishda o‘qituvchining o‘z-o‘zini takomillashtirish va o‘zini namoyon qilish bilan bog‘liq qadriyatlari, ya‘ni kelajakdagi o‘qituvchining reproduktiv faoliyatiga e‘tibor qaratiladi. **Uchinchi sharti** texnologik-faoliyat turiga kiradi, chunki u o‘quv jarayonini ishlab chiqish va bajarish operatsiyalari va amaliyotlarni o‘zlashtirishi bilan bog‘liq bo‘lib, ushbu tadbirlarni bajarish uchun ko‘nikmalar shakllantiriladi.

Kasbiy-pedagogik ijodkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirish doimiy ravishda amalga oshiriladi: birinchi navbatda reproduktiv, produktiv, qisman izlanuvchan va kreativ darajalarda ijodkorlik ko‘nikmalarini shakllantirish vazifasi muhim hisoblanadi. **To‘rtinchi shart** o‘qituvchining kommunikativ qobiliyatlari bilan bog‘liq. O‘quv jarayonida kasbiy-pedagogik ijodkorlikni rivojlantirish usullarini o‘zlashtirish jarayonida o‘quvchilarni mustaqil muloqotchanlik faoliyatiga jalb qilish mumkin.





Kontekstli ta'lim va o'quv amaliyoti asosida amalga oshiriladigan ta'lim kasbiy-pedagogik ijodkorlik orqali amalga oshirilishi mumkin.

Ta'lim texnologiyalarining turli xil variantlarini muhokama qilish, ularning afzalliklari va kamchiliklari, muayyan ta'lim texnologiyalarini ishlab chiqishda birgalikdagi tadbirlar, ta'lim jarayonini taqlid qilish – bularning hammasi kommunikativ qobiliyatni talab qiladi.

O'qituvchining kasbiy-pedagogik ijodkorlik faoliyatini rivojlantirishning **beshinchi sharti** bo'lajak o'qituvchining malakasi, intuitsiyasi va shaxsiy imtiyozlariga asoslangan estetik xususiyatga egaligi. Ushbu tadbirlarning natijasi pedagogik jarayonning nozik, chiroyli va uyg'un loyihasini amalga oshiradi. Bo'lajak boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchilarining estetik didini rivojlantirish, jumladan, loyihalash faoliyati rivojlanishiga ta'sir qiladi.

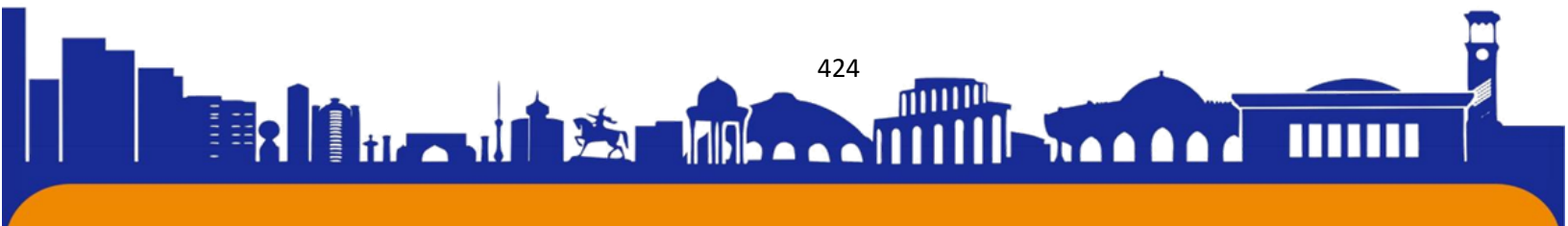
Kasbiy-pedagogik ijodkorlik faoliyatini boshqarishning pedagogik shartlari pedagogik jarayonlar tuzilishiga asoslangan holda ajratilishi mumkin: maqsad, mazmun, uslub va vositalar, tashkiliy shakllar, natijalar. Quyida pedagogik shartlarni ko'rishimiz mumkin:

1. Bo'lajak boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik ijodkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan maqsadlarni belgilash.
2. Pedagogik ta'lim mazmuniga o'quv jarayonini ishlab chiqishning tamoyillari va tartibi haqida ma'lumot kiritish.
3. O'qituvchining kasbiy-pedagogik ijodkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish ishlariga yo'naltirilgan texnologik ta'limni tanlash.
4. Kasbiy-pedagogik ijodkorlik kompetentligini rivojlantirishning noan'anaviy shakllari.
5. Natijalarni monitoring qilish – kasbiy-pedagogik ijodkorlik kompetentligi darajalarini aniqlash.

Pedagogik shartlar va bosqichlar juda ham shaffof; ularga qisqacha izoh bersak.

Birinchidan, bo'lajak boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik ijodkorligini rivojlantirish faoliyati uchun bilim, ko'nikma va malakalarini oshirish uchun pedagogik faoliyatni pedagogik ta'limning maqsad va vazifalari tizimiga kiritish zarur.

Ikkinchidan, maqsadga muvofiq, "kasbiy-pedagogik ijodkorlik" tushunchasi umumiy kasbiy tayyorgarlik mazmuniga kiritilgan. O'qituvchining kasbiy-pedagogik





ijodkorlik kompetentligini rivojlantirish faoliyati mazmuni, tamoyillari, strategiyasi va jarayonlari haqida ma'lumotni o'z ichiga oladi.

Uchinchidan, kasbiy-pedagogik ijodkorlik kompetentligini rivojlantirishni o'qitish usullari va vositalarini tushuntirishlar, munozaralar, mustaqil ish, mashq qilish, tahlil qilish, modellashtirish, loyihalash va boshqalar.

To'rtinchidan, kasbiy-pedagogik ijodkorlik kompetentligini rivojlantirishdagi mashg'ulotlarni tashkil etish shakllari usullar bo'yicha aniqlanadi. Har qanday faoliyatning rivojlanishi ushbu faoliyatga qo'shilish yo'li bilan sodir bo'lgandan so'ng, asosiy shakllar faol shakllar – didaktik o'yinlar va malakaviy pedagogik amaliyot shaklida bo'lib o'tadi.

Beshinchidan, ta'lim natijasi – o'quv jarayonini ishlab chiqish qobiliyati – aniqlash va baholash jarayoni hisoblanadi. Buning uchun talabalarning kasbiy-pedagogik ijodkorlik kompetentligini rivojlantirish mezonlari va darajalarini aniqlash va uni qanday tashxis qilish kerakligi aniqlanadi.

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak o'qituvchining kasbiy tayyorgarligi jarayonida kasbiy-pedagogik ijodkorlik kompetentligini rivojlantirish uchun quyidagi shartlar bajariladi:

1. Kasbiy-pedagogik ijodkorlik kompetentligini rivojlantirishning mohiyati, mazmuni, pedagogik faoliyatning individual uslublarini bilish, xususan, ularning harakatlarining bosqichma-bosqich amalga oshirilishiga erishish.

2. Oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini tashkil etishda kasbiy-pedagogik faoliyatga ekologik nuqtai nazar.

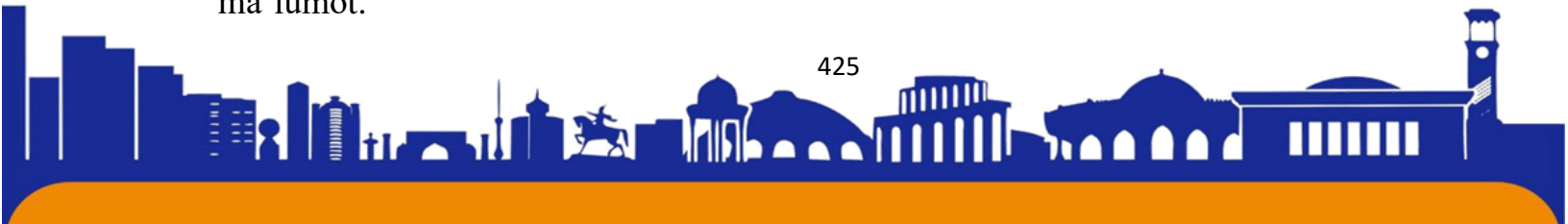
3. Reproduktiv, izlanuvchi yoki ijodiy darajada oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini samarali tashkil etishga yo'naltirilgan imkoniyatlardan foydalanish.

4. Jamoaviy faoliyat jarayonida ijtimoiy malakani rivojlantirish (kasbiy faoliyatni modellashtirish modellari).

5. Ta'lim jarayoni loyihasini mantiqiy jihatdan chiroyli tarzda yaratishga bo'lgan ehtiyoj va qobiliyat.

6. Oliy ta'lim muassasalarida pedagogik jarayonni bo'lajak boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchisining kasbiy-pedagogik ijodkorlik kompetentligini rivojlantirish faoliyatini egallashga qaratilgan maqsadi.

7. Pedagogik ta'lim mazmuniga oid (umumiy kasbiy bo'linma) ta'lim jarayoni kasbiy-pedagogik ijodkorlik kompetentligining tabiati, tamoyillari va tartibi haqida ma'lumot.





8. Bo'lajak boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik ijodkorlik kompetentligini rivojlantirishga yo'naltirilgan talabalarni o'qitish texnologiyasi.

9. Bo'lajak boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik ijodkorlik kompetentligini rivojlantirish jarayonini tashkil etishning noan'anaviy shakli.

10. Natijalarning nazorati – bo'lajak boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchilari tomonidan o'quv jarayonida kasbiy-pedagogik ijodkorlik kompetentligini rivojlantirish qobiliyatini aniqlash va baholash.

Adabiyotlar:

1. Qo'ysinov O.A., Muslimov N.A. Boshlang'ich ta'lim fani o'qituvchilarini tayyorlashda mustaqil ta'limni tashkil etishning nazariyasi va metodikasi. Monografiya. T.: "Fan", 2009. - 92b.

2. Ismailova Z.K. Talabalarning kasbiy pedagogik malakalarini shakllantirish: Diss. ... ped. fan. nom. – T.: 2000. – 186 b.

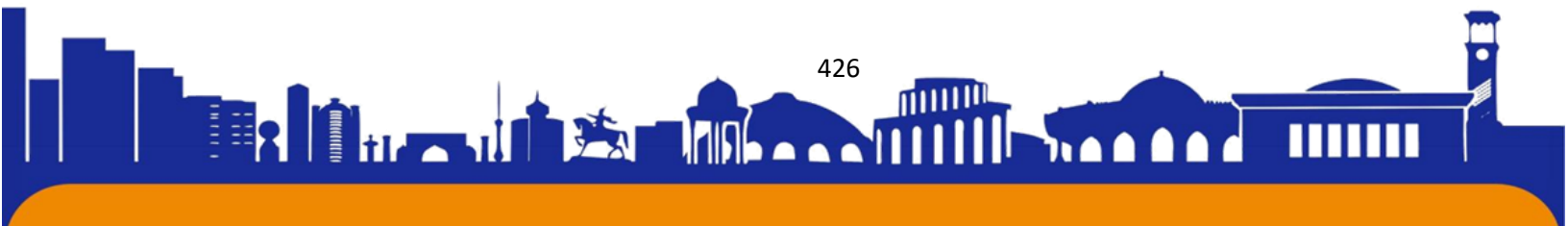
3. Kuysinov O.A. Developing Professional-Pedagogical Creativity of Future Professional Education Teachers based on Competencial Approach // Eastern European Scientific Journal. - Germany, 2018. №4. – R.257-263. (13.00.00; №1).

4. Muslimov N.A. Bo'lajak o'qituvchining loyihalash faoliyati. 2012. O'quv qo'llanma. 6,1 b.t.

5. Norbutaevna, N. D., & Kizi, M. R. S. (2022). PEDAGOGICAL SYSTEM FOR FORMING SPIRITUAL COMPETENCE OF STUDENTS IN MODERN CONDITIONS. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(3), 754-760.

6. Donaeva, N. (2022). PEDAGOGICAL SYSTEM OF FORMING SPIRITUAL MATURITY IN STUDENTS IN INFORMATION ENVIRONMENT. *Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning (EJEDL)*, 3(12), 64-72.

7. Donayeva, N. N., & Normurodova, F. A. (2021). O'QUVCHILARDA MANAVIY-AXLOQIY SIFATLARNI SHAKLLANTIRISHDA ZAMONAVIY AXBOROT VOSITALARIDAN FOYDALANISH. *Academic research in educational sciences*, 2(NUU Conference 1), 214-216.





8. Donayeva, N. N. T. (2020). ZAMONAVIY AXBOROT MUHITIDA O'QUVCHI YOSHLARNING MA'NAVIY-AXLOQIY QIYOFASINI YUKSALTIRISH. *Студенческий вестник*, (22-8), 65-66.

9. Чарыев, И. Профессор кафедры Педагогике ТерГУ. Одинабобоев Фазлидин, Магистрант 2-курса ТерГУ. СОВРЕМЕННЫЕ ПРИНЦИПЫ И МЕТОДЫ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ. *Научно-практический журнал «Энигма» Выпуск № 32 (Апрель 2021).*, 93.

10. Abdurazakov, F. A., & Meliev, S. K. (2022). Interactive Methods Used In The Formation Of Creative Activity (On The Example Of Primary School Students). *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(1), 257-262.

11. Abdurazakov, F. A., & ugli Oadinaboboev, F. B. (2022). Pedagogical importance of using module educational Technologies in the system of continuous education on the basis of modern approaches. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(1), 173-180.

